

Quan els records guanyen la partida

Publicat per [Interacció](#) [1] el 12/03/2020 - 12:12 | Última modificació: 20/10/2021 - 09:01

Travessar el llindar de la porta i recordar, de sobte, l'olor de la cuina de l'àvia. **Escoltar** aquella melodia que, sense tenir del tot clar per què, et transporta als moments feliços de la teva infantesa. Sorprendre't en **veure** aquella foto, esgrogueïda i rebregada, amb els ulls d'una nena que s'assemblen als teus, que són els teus. Els anys passen i les persones canvien, però els sentits, potser algun més que els altres, perduren i s'entrellacen amb els moments viscuts. **La memòria, tanmateix, no sempre és tan fiable, i més sovint del que voldríem acaba perdent la batalla contra l'oblit.**

Cada vegada vivim més anys, i les malalties neurodegeneratives van en augment. **L'Alzheimer és una de les més freqüents, que afecta [més de 86.000 persones](#) [2] a Catalunya.** Se sap que els tractaments poden contribuir a endarrerir en gran mesura el deteriorament dels malalts, i que l'acompanyament que aquests reben per part dels seus familiars i cuidadors és crucial. A més, **cada cop hi ha més evidències respecte al paper que pot jugar la cultura a l'hora d'apaivagar els efectes d'aquesta malaltia.** Precisament per aquest motiu, el [CCCB Programa Alzheimer](#) [3] i el [Programa d'Arts Visuals](#) [4] de l'Oficina de Difusió Artística (ODA) de la Diputació de Barcelona, impulsors de la [segona sessió de treball](#) [5] «**Serveis educatius específics per a persones amb Alzheimer en l'àmbit cultural**», **proposen incorporar una oferta educativa específica dirigida a les persones amb Alzheimer i altres demències senils**, les quals constitueixen una part important de la nostra societat.

[Anna Crosas](#) [6], directora del Programa d'Arts Visuals de l'ODA, va obrir la sessió donant la benvinguda als assistents, presentant les jornades i recordant el moment, ara fa vora tres anys, en què la responsable del CCCB Programa Alzheimer, Tere Pérez, li va proposar un projecte de col·laboració. "Un sí amb respecte, però també amb entusiasme", aquesta és la resposta que Crosas li va donar.

Fa molts anys que els professionals que treballen en projectes culturals han incorporat la segmentació de públics, explicava, adaptant les activitats a diferents nivells educatius i a altres grups fora de l'àmbit escolar (com poden ser els grups familiars, de gent gran o de persones amb necessitats especials). En canvi, subratllava, fins fa poc temps els serveis educatius tan sols s'havien adaptat a les persones afectades d'Alzheimer o altres demències de manera puntual i sota el format de projectes pilot. De fet, la col·laboració entre el CCCB i el Programa d'Arts Visuals també es va concebre com una prova pilot, deia Crosas. Per aquest motiu, l'objectiu proposat inicialment era realitzar almenys una sessió adreçada a persones amb Alzheimer i altres demències a cadascun dels 9 municipis que acollirien l'[exposició itinerant](#) [7] **Entusiasme. El repte i l'obstinació en la Col·lecció MACBA**, del Programa d'Arts Visuals. Finalment, no només es van complir els objectius marcats sinó que es van superar en el cas d'alguns municipis, que van arribar a realitzar-ne fins a 5 sessions. Gràcies a aquests resultats tan satisfactoris, anunciava Crosas, s'ha decidit sistematitzar aquest servei específic i incorporar-lo a totes les exposicions del Programa, començant per **Elogi del malentès**, que s'ha [inaugurat recentment](#) [8] i que ofereix els serveis educatius a càrrec de l'associació cultural [A Bao A Qu](#) [9].

Tot seguit, Crosas va cedir la paraula a **Tere Pérez**, qui va fer un recorregut pels 10 anys d'història del CCCB Programa Alzheimer i va posar en relleu que si avui dia la iniciativa continua funcionant és en gran mesura gràcies a la feina **de voluntariat de les persones implicades**. Un dels grans reptes del programa és haver d'adaptar les visites a peces i temàtiques diferents que, com en el cas actual de l'exposició 'Game Play', no presenten lligams emocionals amb les persones grans. Per primer cop durant la jornada, Pérez va fer esment de la **importància de l'avaluació d'aquest tipus de programes**, realitzada en el cas del CCCB per la Universitat de Vic.(*)

ArtsVisualsODA @ArtsVisualsODA · 5 de març
Comencem la Sessió de Treball 2 sobre serveis educatius per a persones amb #Alzheimer en l'àmbit cultural amb @annacrosas, de @CulturaDIBA, i Tere Pérez, del @cececebe. #CulturaAlzheimer

ArtsVisualsODA @ArtsVisualsODA · 5 de març
Agnès Sebastià Murtra, d'A Bao A Qu, presenta "L'art contemporani, una oportunitat de conversa. Visites amb persones amb #Alzheimer a l'exposició itinerant de la @diba #ElogiDelMaletès". #CulturaAlzheimer

Oficina de Difusió Artística (ODA). Arts Visuals [@ArtsVisualsODA] (2020, 5 març)

A continuació, va ser el torn de **Carme Comas**, cap de l'Àrea de Difusió i Acció Cultural del [Museu Episcopal de Vic](#) [10], qui novament va subratllar el suport de la Universitat de Vic, a més del de l'Àrea de Benestar i Família de l'Ajuntament de Vic, la col·laboració amb l'Institut del Teatre i l'assessorament del CCCB. Comas ens va parlar dels punts forts i febles de la programació del 2019 planificada amb l'Ajuntament i va concloure que, **si bé la coordinació entre diferents equips a vegades és complexa, l'experiència acaba sent essencialment positiva**. Detectar les febleses de l'any anterior, explicava, els ha permès enfocar la programació actual de manera diferent, tenint en compte la importància de traçar un fil conductor que enllaci totes les accions i eviti la descontextualització entre elles.

Txema Romero, director del [Museu d'Art de Cerdanyola](#) [11], i **Pepa Ventura**, directora del [Museu Abelló](#) [12] de Mollet del Vallès, van presentar les **aromes com un recurs inclusiu i museogràfic** que, com la resta de sentits, **pot funcionar amb el públic general, en el cas de persones amb Alzheimer i altres demències i amb persones amb diversitat funcional**.

- Al Museu d'Art de Cerdanyola, la introducció de les aromes ha funcionat especialment en exposicions temporals, on s'han convertit en potents activadors de records entre els visitants. A més, Romero apuntava que l'olor també pot actuar com a complement de les Estratègies de Pensament Visual (VTS), que promou el diàleg a base de records i vivències.
- Al Museu Abelló la incorporació de les olors neix arran d'una col·laboració amb el CCCB Programa Alzheimer per preparar una visita dirigida a persones amb problemes de salut mental. Aquest és el moment en què s'associen aromes a algunes de les obres més emblemàtiques de la col·lecció, i a partir d'aleshores el recurs olfatiu passa a utilitzar-se amb malalts d'Alzheimer, persones amb diversitat funcional, nens i nadons.

La intervenció de **Carme Comas Camacho**, responsable d'Accessibilitat dels [Museus d'Esplugues de Llobregat](#)

[13], **també es va centrar en les experiències sensorials com a eina d'inclusió social**. Els cinc sentits són presents als dos museus del municipi, Can Tinturé i La Rajoleta, on s'ha fet una interessant reflexió sobre el seu potencial i utilitat. Aquesta visió s'emmarca dins de la intenció de situar ambdós museus sota el paraigua de la museologia social. D'altra banda, Comas va manifestar novament la importància de l'avaluació i, en la línia d'una reflexió de Romero instants abans, va defensar la **necessitat de formació específica abans de començar a adreçar-se a nous col·lectius**.

El [Programa Apropa Cultura](#) [14] té la voluntat d'obrir les portes a la cultura a persones en situació de vulnerabilitat. **Clàudia Torner**, la seva coordinadora, va començar-ne l'explicació compartint un seguit de dades, d'entre les quals va remarcar que el programa ja compta amb més de 130 equipaments culturals associats i ofereix al voltant de 50.000 experiències a l'any. Si bé, a l'inici, no contemplava les persones amb Alzheimer i altres demències com un segment per si sol, aviat van adonar-se que era necessari diferenciar-lo d'altres col·lectius. Gràcies a les enquestes realitzades a usuaris, Torner va poder esmentar **alguns dels aspectes més valorats de les sortides culturals: acollida atenta, atenció propera, adaptació a cada grup, participació, espais accessibles i preus socials**.

Agnès Sebastià, en representació de l'associació cultural **A Bao A Qu** i per enllaçar amb la presentació de Crosas, ens va parlar de les visites que han preparat per a persones amb Alzheimer i altres demències en el marc de l'exposició itinerant «**Elogi del malentès**», produïda pel Programa d'Arts Visuals de l'ODA. L'associació, que compta amb una llarga experiència i ha treballat en diversos projectes dins i fora del context català, no s'havia adreçat mai a aquest col·lectiu concret. Coincidint amb les apreciacions de Crosas i de molts altres participants de la jornada, Sebastià va parlar del respecte que van sentir quan se'ls va fer la proposta, sensació que ha anat minvant progressivament a mesura que s'han endinsat en el projecte, amb delicadesa i entusiasme. Així doncs, **la valoració de Sebastià en relació als serveis educatius** realitzats a **Mataró**, el primer municipi que ha rebut l'exposició, **era essencialment positiva**. Per últim, va coincidir amb molts dels ponents a l'hora d'assenyalar que **decisius poden ser alguns petits actes, com ara fer una bona acollida del grup, adreçar-se a tothom pel seu nom, pensar en la disposició de persones a la sala i realitzar una tria acurada de les obres a comentar, quelcom essencial en el cas d'una exposició sobre art contemporani com és «Elogi del malentès»**.

ArtsVisualsODA @ArtsVisualsODA - 5 de març
Pepa Ventura, @museuabello, i Txema Romero, @maccerdanyola, presenten la ponència "Les aromes, un recurs per a les visites".
#CulturaAlzheimer

ArtsVisualsODA @ArtsVisualsODA - 5 de març
Carme Comas Camacho, dels Museus d'Esplugues de Llobregat, presenta la ponència "Les experiències sensorials com a eina d'inclusió social".
#CulturaAlzheimer

Oficina de Difusió Artística (ODA). Arts Visuals [@ArtsVisualsODA] (2020, 5 març)

El [Palau Güell](#) [15] s'adreça al col·lectiu de les persones grans a través de dos projectes. Va explicar-ho **Anaïs Barnolas**, responsable del Servei Educatiu i d'Activitats. El programa **Apadrina el teu equipament** posa en contacte alumnes dels instituts del Raval amb entitats del barri, en les quals s'inclouen els centres de dia de gent gran. Els alumnes organitzen i executen una activitat adreçada a aquest col·lectiu sota el seguiment i suport del servei educatiu del Palau. **La vida al Palau Güell** és una visita adreçada a persones grans, on s'expliquen anècdotes relacionades amb el Palau i es deixa lloc als visitants perquè expliquin les seves vivències. Barnolas va finalitzar la seva intervenció esmentant alguns dels obstacles als quals han de fer front per poder tirar endavant aquestes activitats, com ara **l'absència de zones de descans durant el recorregut i el gran temps de dedicació i preparació** que requereixen.

Juanjo Esteban, coordinador de [Can Castells Centre d'Art \(CCCA\)](#) [16], ens va parlar del [Laboratori d'Art Comunitari \(LAC\)](#) [17], un projecte inclusiu que compta amb la col·laboració de diverses artistes i integra tot tipus de col·lectius, com ara persones que pateixen problemes de salut mental i malalts d'Alzheimer o altres demències. Al llarg de la seva explicació, Esteban va recordar les dimensions i possibilitats del CCCA que, al capdavant, és un centre municipal, amb un pressupost petit i poc personal, fet que **difficulta en gran mesura el desenvolupament d'indicadors i avaluació**. Malgrat ser conscient de la importància de poder incorporar sistemes d'avaluació, deia Esteban, **que l'aturin pel carrer i li preguntin "I aquest any què fem al LAC?" és la prova que el LAC funciona i dona els seus fruits**.

L'any 2018 va ser un **punt d'inflexió per a les activitats culturals dedicades a la salut i al benestar de les persones**, ja que va ser el moment en què **el Departament de Salut va començar a mostrar interès per la cultura, i va entendre-la com un actiu saludable més**. Prova d'això és el sorgiment de projectes de col·laboració entre l'àmbit sanitari i el cultural, dos dels quals, encara força recents, es van presentar a la sessió.

Rosa Puigpinós, de l'[Agència de Salut Pública](#), [18] [Consorti Sanitari de Barcelona](#) [18], ens va parlar del disseny d'**ARTGRAN**, una **intervenció dirigida a persones grans amb solitud no volguda a 6 museus i centres culturals** de la ciutat: el Museu Picasso, el Recinte Modernista de Sant Pau, el MACBA, el Caixa Fòrum, el MNAC i el CCCB. Puigpinós va explicar en detall el procediment, posant especial atenció a diversos aspectes, com ara el **perfil de les persones que conduiran la sessió, la importància de comptar amb un grup motor per poder establir comparacions entre els resultats, i els sistemes d'avaluació**. Ja s'han programat totes les sessions, deia Puigpinós, i també es vol **preveure com donar continuïtat al projecte després de l'última sessió**, objectiu pel qual serà clau la participació de les associacions i entitats de barri.

Oficina de Difusió Artística (ODA). Arts Visuals [@ArtsVisualsODA] (2020, 5 març)

L'última intervenció va anar a càrrec de **Sonia Blasco**, cap de la Secció de Coordinació Museística i Protecció de Béns Mobles, i **Janina Berzosa**, col·laboradora del [Servei de Museus](#) [19]. Blasco va presentar la [Comissió Museus i Salut](#) [20], nascuda arran del **curs Introducció a les Arts in Health, celebrat al MNAC el 2018, que va posar de manifest l'interès mutu de treballar conjuntament des de l'àmbit de la salut i el dels museus**, així com la importància de l'avaluació per seguir generant evidències objectives del potencial dels museus i de la cultura com a actius de salut. Tot seguit, Berzosa va explicar breument la **primera fase del programa de salut comunitària** que, emmarcat en la Comissió, compta amb el suport de l'Institut Català de la Salut i l'Agència de Salut Pública de Catalunya. Es tracta de tres projectes pilot que s'estan duent a terme a tres museus i tres Centres d'Atenció Primària: el Museu de l'Empordà i el CAP Josep Masdevall de Figueres; el Museu Arxiu Tomàs Balvey de Cardedeu i el CAP Can Borràs de Cardedeu; i el Museu d'Art de Cerdanyola i el CAP Canaletes Fontetes de Cerdanyola del Vallès. Des de l'inici, deia Berzosa, **el museu i el CAP de cada municipi han començat a treballar conjuntament en la creació d'una acció d'Arts en Salut dirigida a una població específica**, amb una mateixa malaltia o mals hàbits. Finalment, va destacar d'aquest programa la **intenció de compartir els resultats i indicadors generats amb la voluntat d'impulsar la prescripció social i els programes d'Arts en Salut** als diferents municipis de Catalunya.

Aquesta sessió de treball va reunir prop de 70 assistents, que va superar amb escreix la vintena de la [primera sessió](#) [21] (celebrada dos anys enrere), i va aconseguir consolidar-se com **un espai profitós de trobada on poder compartir, a banda de bones pràctiques, recursos, inquietuds i preocupacions**. L'interès i creixent implicació en projectes adreçats a persones grans amb Alzheimer o altres demències és clara, i també és una realitat el sorgiment d'activitats culturals de salut i benestar. Per a la seva implementació cal **entusiasme i dedicació** i, indubtablement, **són igualment determinants factors com un pressupost més alt, l'adquisició de nous coneixements i la implicació de les administracions**. És per aquest motiu que, a banda de la intenció de celebrar periòdicament aquestes sessions, el Programa d'Arts Visuals es planteja de cara a l'any vinent un format més ampli, de tot un dia de duració, que incorpori espais de treball tipus taller que puguin donar cabuda a dubtes i qüestions més concretes i pràctiques per part dels assistents.

A mode de conclusió, recollim els tres grans reptes que Crosas va compartir amb tots els participants per acabar la sessió:

- Incorporar sistemàticament els serveis educatius adreçats a persones amb Alzheimer i altres demències a les programacions culturals.
- Dotar aquests serveis d'indicadors unificats que contribueixin a generar evidències científiques.
- Convidar artistes i creadors a treballar en els serveis educatius per a persones amb Alzheimer i altres demències senils.

(*) N.E. Simó, S., Garrido, J., Pérez, T., Geli, M., & Bugatell, A. (2017). La cultura como instrumento de bienestar e inclusión social: evaluación del impacto del programa Centro de Cultura Contemporánea de Barcelona – Alzheimer. *Arte, Individuo Y Sociedad*, 29, p. 57-75. <https://doi.org/10.5209/ARIS.54501> [22]

Categories: Crònica

Etiquetes: cultura i salut

Etiquetes: equipaments culturals

Etiquetes: diversitat cultural

- [23]

URL d'origen: <https://interaccio.diba.cat/CIDOC/blogs/2020/quan-records-guanyen-partida>

Enllaços:

- [1] <https://interaccio.diba.cat/members/interaccio>
- [2] https://alzheimercatalunya.org/faq_category/la-demencia-en-xifres/
- [3] <https://www.cccb.org/ca/el-ccb/programa-alzheimer/231797>
- [4] http://www.diba.cat/es/web/oda/arts_visuals
- [5] https://interaccio.diba.cat/sites/interaccio.diba.cat/files/stculturalzheimer2020_3.pdf
- [6] <https://interaccio.diba.cat/members/crosasba>
- [7] <http://www.diba.cat/es/web/oda/entusiasme>
- [8] <http://www.diba.cat/es/web/oda/elogidelmalentes>
- [9] <http://www.abaoaqu.org/>
- [10] <https://www.museuepiscopalvic.com/>
- [11] <https://macerdanyola.wixsite.com/museuartcerdanyola->
- [12] <http://www.museuabello.cat/>
- [13] <http://museus.esplugues.cat/>
- [14] <https://www.apropacultura.cat/>
- [15] <https://www.palauguell.cat/>
- [16] <http://www.cccasantboi.cat/>
- [17] <http://www.cccasantboi.cat/2017/08/10/un-lac-que-estrena-itinerari-per-diferents-espais-de-la-ciutat/>
- [18] <https://www.aspb.cat/>
- [19] <https://cultura.gencat.cat/ca/temes/museus/>
- [20] <https://cultura.gencat.cat/ca/temes/museus/dimensio-social/museus-i-salut/>
- [21] https://www.diba.cat/documents/336453/130960310/Sessi%C3%B3Trellall_29nov18.pdf/0fd5c26f-0be6-4b23-ae46-4464144ff698
- [22] <https://doi.org/10.5209/ARIS.54501>
- [23] <https://interaccio.diba.cat/node/8259>